

دانشکده‌ی کشاورزی
گروه مدیریت توسعه‌ی روستایی

پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی توسعه‌ی روستایی

تحلیل عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه‌ی
مناطق روستایی؛ مورد شهرستان کوه‌رنگ

استاد راهنما:
دکتر مهدی نوری‌پور

اساتید مشاور:
دکتر مریم شریف‌زاده
دکتر فریبرز نیکدل

پژوهش‌گر:
موسی محمودی برام

بهمن ۱۳۹۲

الله الرحمن الرحيم

دانشکده‌ی کشاورزی
گروه مدیریت توسعه‌ی روستایی

پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی توسعه‌ی روستایی

تحلیل عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه‌ی
مناطق روستایی؛ مورد شهرستان کوهرنگ

استاد راهنما:
دکتر مهدی نوری‌پور

اساتید مشاور:
دکتر مریم شریف‌زاده
دکتر فریبرز نیکدل

پژوهش‌گر:
موسی محمودی برام

بهمن ۱۳۹۲

پایان‌نامه‌ی حاضر حاصل پژوهش‌های نگارنده در دوره‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی توسعه‌ی روستایی است که در بهمن ماه سال ۱۳۹۲ در دانشکده‌ی کشاورزی دانشگاه یاسوج به راهنمایی جناب آقای دکتر مهدی نوری‌پور و مشاوره‌ی سرکار خانم دکتر مریم شریف‌زاده و جناب آقای دکتر فریبرز نیکدل از آن دفاع شده است و کلیه حقوق مادی و معنوی آن متعلق به دانشگاه یاسوج است.

دانشکده‌ی کشاورزی
گروه مدیریت توسعه‌ی روستایی

تحلیل عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه‌ی مناطق روستایی؛ مورد شهرستان کوه‌رنگ

به وسیله‌ی:

موسی محمودی برام

پایان‌نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیت‌های تحصیلی لازم برای اخذ درجه
کارشناسی ارشد

در رشته‌ی:

توسعه‌ی روستایی

در تاریخ ۱۳۹۲/۱۱/۲۹ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه **عالی** به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنما:	دکتر مهدی نوری‌پور	با مرتبه‌ی علمی استادیار
امضاء		
۲- استاد مشاور:	دکتر مریم شریف‌زاده	با مرتبه‌ی علمی استادیار
امضاء		
۳- استاد مشاور:	دکتر فریبرز نیکدل	با مرتبه‌ی علمی استادیار
امضاء		
۴- استاد داور داخل گروه:	دکتر مصطفی احمدوند	با مرتبه‌ی علمی استادیار
امضاء		
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی دانشگاه	دکتر سیامک پارسایی	با مرتبه‌ی علمی استادیار
امضاء		

بهمن ۱۳۹۲

تقدیم به:

خانواده‌ام

پدر، مادر و برادرانم که مرا
در تحصیل علم یاری نمودند
و عزیزانم اصلان، مهرشاد،
اسماء، امیرسام، ستایش،
نجلا

تقدیم به روح عمویم بارانی
که سواد از او آموختم
تقدیم به روح محمد بهمن
بیگی معلم ایل
که با واسطه دانش‌آموخته‌ی
مکتب اویم

سپاس‌گزاری

پروردگارا به درگاهت شکر گزارم که توانایی انجام این پژوهش را بر من ارزانی داشتی، الهی از ساحت مقدست خواستارم، تحصیل علم را بستری برای تحکیم پایه‌های ایمانم و وسیله‌ای جهت خدمت به مردم میهنم قرار دهی. الهی آمین جهت ادای وظیفه و احترام، برخورد لازم می‌دانم از همه‌ی کسانی که به شیوه‌های مختلف در انجام این پژوهش مرا یاری نموده‌اند کمال تشکر و امتنان را داشته باشم و اذعان نمایم که بدون بذل توجه و مساعی آن‌ها، یقیناً انجام این کار، بسیار پرمشقت و طاقت فرسا می‌بود. امیدوارم خداوند این سروران را در پناه خویش مصون و موفق داشته و توفیق روز افزون در تمام زمینه‌ها نصیبشان فرماید.

با سپاس از خانواده‌ی بزرگوaram که با تحمل مرارت‌ها و مشقت‌ها، بستری مساعد، جهت انجام این پژوهش برایم مهیا ساختند؛

با سپاس از استاد ارجمند و گرانمایه، جناب آقای دکتر مهدی نوری‌پور در مقام استاد راهنما که با نکته‌سنجی‌ها و راهنمایی‌های عالمانه و با درایت علمی مثال زدنی بر غنای علمی پژوهش افزودند؛

با سپاس از اساتید ارجمند و گرانقدر سرکار خانم دکتر مریم شریف‌زاده و جناب آقای دکتر فریبرز نیکدل در مقام استاد مشاور که پیوسته در مراحل مختلف پژوهش با راهنمایی‌های روشنگرانه انجام پژوهش را تسهیل نمودند؛

با سپاس از اساتید گروه مدیریت توسعه روستایی جناب آقای دکتر آیت‌اله کرمی و جناب آقای دکتر مصطفی احمدوند که در طول تحصیل مرا از مشاوره‌ی علمی خود بهره‌مند نمودند.

همچنین از زحمات تمامی معلمین و اساتید فرزانه‌ام در دوران تحصیل مرا یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی دارم. بر خود فرض می‌دانم که از مساعدت‌های علمی دوستان عزیزم آقای مهندس فرزاد کریمی، آقای مهندس سعید هدایتی، آقای مهندس مرتضی نوری، آقای مهندس یاسر مردانی‌ادی و دکتر محمد نیکخواه تشکر و سپاس بعمل آورم.

زحمات بی‌شائبه‌ی همکلاسی‌ها و دوستان خوبم جناب آقایان مهندس شهاب میرزایی، مهندس یحیی تفضلی، مهندس علی اصغر احمدی کیش، مهندس ذکریا محمدی‌تمری، مهندس اسماعیل احمدی حق، مهندس سید علی عوض‌زاده، مهندس سید علی اصغر داورپناه، مهندس صالح شاهرخی ساردو، مهندس محسن رضایی، مهندس محمد سلامی، سرکار خانم مهندس رقیه صدیقی، سرکار خانم مهندس راضیه نوروزی، سرکار خانم مهندس زهرا توکلی‌تبار و سرکار خانم مهندس ساناز آرپناهی را ارج می‌نهم.

با سپاس از همکاران خوب و گرامی، جناب آقایان دادشاه اقبالی، سید داراب رضوی، محمد حسین موسایی، فیروز طاهری، علی سینا مولایی، فریبرز و گشتاسب مردانی، داراب رستمی، فرج‌الله چراغپور، سجاد زمانی و مدیران دبیرستان‌های شهرستان کوهرنگ.

بهمن‌ماه ۱۳۹۲

موسی محمودی برام

نام: موسی

نام خانوادگی: محمودی برام

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

رشته و گرایش: توسعه روستایی / توسعه کشاورزی

استاد راهنما: دکتر مهدی نوری پور

تاریخ دفاع: ۱۳۹۲ / ۱۱ / ۲۹

تحلیل عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه‌ی مناطق روستایی؛ مورد شهرستان کوهرنگ

چکیده

بدون شک در دنیای پیشرفته‌ی امروزی یکی از علائم موفقیت فرد، موفقیت تحصیلی می‌باشد که بدون آن توسعه و ترقی هیچ کشوری امکان پذیر نخواهد بود. همچنین امروزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به عنوان یک شاخص مهم برای ارزیابی نظام‌های آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. پیشرفت تحصیلی مقوله‌ای بسیار مهم در آموزش به شمار می‌آید و در موفقیت‌های آتی فرد نقش اساسی ایفا می‌کند و عدم توجه به این مقوله می‌تواند منجر به تبعاتی از جمله افت تحصیلی، کاهش سطح علمی و هدر رفتن امکانات و استعدادها شود. در این راستا، هدف اصلی پژوهش حاضر، تحلیل عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه‌ی مناطق روستایی شهرستان کوهرنگ بود. لذا در بخش اول پژوهش حاضر، سعی گردید عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کوهرنگ مورد ارزیابی قرار گیرد. بدین منظور از روش توصیفی - همبستگی بهره گرفته شد. سپس، در مرحله بعد، از مطالعه کیفی به روش پدیدارشناسی استفاده شده است تا بازدارنده‌های پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مذکور شناسایی شده و طبق ساختار درخت مشکلات طراحی گردد. جامعه آماری بخش اول پژوهش، کلیه دانش‌آموزان دبیرستانی مناطق روستایی شهرستان کوهرنگ بود که شامل ۷۱۲ دانش‌آموز دختر و ۷۳۳ دانش‌آموز پسر بودند. با استفاده از جدول نمونه‌گیری کرجسی و مورگان، ۳۰۵ دانش‌آموز به عنوان نمونه تعیین شد که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده در هر گروه بصورت متناسب، نمونه‌ها انتخاب گردیدند. جامعه آماری بخش دوم را معلمان دبیرستان‌های روستایی در شهرستان کوهرنگ تشکیل می‌دهند. که برای انتخاب نمونه‌ها در این بخش از روش نمونه‌گیری هدفمند (مبتنی بر هدف) و تکنیک گلوله برفی استفاده شد که با ۱۸ نفر از دبیران و مدیران دبیرستان مصاحبه شد. برای جمع‌آوری داده‌ها، پرسش‌نامه محقق ساخته به کار رفت که روایی آن به روش روایی صوری و پایایی آن طی یک مطالعه مقدماتی و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ (۰/۵۷۸ - ۰/۹۳۳) به دست آمد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های بخش اول پژوهش از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی نظیر میانگین، انحراف معیار، ضریب تغییرات، ضرایب همبستگی، آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه، آزمون تی مستقل، آزمون کروسکال والیس و رگرسیون سلسله‌مراتبی بهره گرفته شد. داده‌پردازی نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS 20 انجام گرفت. از جمله برون‌داده‌های بخش اول پژوهش آن بود که وضعیت پیشرفت تحصیلی با میانگین ۱۵/۵۷ و انحراف معیار ۳/۶۶ می‌باشد. فزون بر آن، به منظور دسته‌بندی شاخص میزان پیشرفت تحصیلی، از فرمول ISDM استفاده شد. نتایج نشان داد، بیشترین فراوانی در طبقه سوم (خوب) با فراوانی ۷۴ نفر (۵۳/۶ درصد) وجود دارد و کم‌ترین فراوانی مربوط به طبقه چهارم (عالی) با فراوانی ۱۴ نفر (۱۰/۱ درصد) است. با توجه به نتایج می‌توان ادعان داشت که پیشرفت تحصیلی اکثر افراد مورد مطالعه در سطح خوبی است. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون سلسله‌مراتبی نشان داد، متغیر خودکارآمدی تحصیلی، عزت نفس، سطح تحصیلات مادر، ساعات مطالعه در طول روز، درآمد خانواده و انگیزش تحصیلی به ترتیب متغیرهایی بودند که

بیشترین سهم را در تبیین میزان تغییرات متغیر وابسته (پیشرفت تحصیلی) داشتند. در مجموع ضریب تبیین تعدیل شده ($R^2 \text{ Adjust} = 0/906$) نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل پژوهش، توانایی تبیین ۹۰/۶ درصد از واریانس (تغییرات) متغیر میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهرستان کوه‌رنگ را دارا می‌باشند. نتایج بخش کیفی، پس از کدگذاری به پنج گروه، عوامل فردی (نظیر پایین بودن اعتماد به نفس، پایین بودن خلاقیت در دانش‌آموزان، عدم توانایی حل مسأله و غیره)، عوامل خانوادگی (نظیر پایین بودن سطح تحصیلات والدین بخصوص مادر، پایین بودن وضعیت مالی خانواده دانش‌آموز و غیره)، عوامل آموزشی (نظیر مجهز نبودن مدارس به وسایل کمک آموزشی نوین، عدم وجود مشاور در مدارس با زمینه‌ی تحصیلی متناسب و غیره)، عوامل انگیزشی (نظیر ناامیدی نسبت به آینده، نبود الگو و غیره) و عوامل محیطی (نظیر فاصله بیش از حد محل سکونت تا محل تحصیل، نبود مدارس در خود روستا و غیره) تقسیم‌بندی شدند. نهایتاً باتوجه به نتایج پژوهش در دو بخش کمی و کیفی، می‌توان پیشنهاد کرد که مواردی نظیر سبک یادگیری فراگیران و خلاقیت دانش‌آموزان و خودکارآمدی آن‌ها در راستای بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان روستایی منطقه‌ی مورد مطالعه، مورد توجه قرار گیرد.

کلید واژه‌ها: پیشرفت تحصیلی، دانش‌آموزان متوسطه، شهرستان کوه‌رنگ

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول: مقدمه	۱
۱-۱- اهمیت موضوع	۱
۲-۱- بیان مسأله	۳
۳-۱- اهداف تحقیق	۴
۱-۳-۱- هدف کلی	۴
۲-۳-۱- اهداف اختصاصی	۴
۴-۱- قلمرو تحقیق	۴
۱-۴-۱- قلمرو زمانی	۴
۳-۴-۱- قلمرو مکانی	۴
۳-۴-۱- قلمرو موضوعی	۴
۵-۱- محدودیت‌های تحقیق	۴
۶-۱- کاربرد نتایج	۵
فصل دوم: مبانی نظری پژوهش و مرور پیشینه نگاشته‌ها	۶
۱-۲- مقدمه	۶
۲-۲- تعاریف پیشرفت تحصیلی	۷
۳-۲- معیارهای سنجش پیشرفت تحصیلی	۷
۴-۲- عوامل مهم تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی	۸
۵-۲- مروری بر مطالعات تجربی انجام شده	۹
۶-۲- جمع‌بندی پیشینه نگاشته‌ها	۲۰
فصل سوم: مواد و روش‌ها	۲۱
۱-۳- معرفی منطقه مورد مطالعه	۲۱
۲-۳- روش تحقیق	۲۲
۱-۲-۳- بخش اول تحقیق: تحلیل عوامل تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی (تحقیق کمی)	۲۲
۱-۲-۳-۱- فرضیه‌های پژوهش	۲۳
۲-۲-۳-۱- جامعه آماری بخش اول پژوهش	۲۴
۳-۲-۳-۱- حجم نمونه و روش نمونه‌گیری	۲۴
۴-۲-۳-۱- ابزار سنجش و اندازه‌گیری بخش اول پژوهش	۲۴
۱-۴-۲-۳-۱- اعتبار اندازه‌گیری (روایی)	۲۴
۲-۴-۱-۲-۳-۱- قابلیت اعتماد (پایایی)	۲۴

- ۲۵..... ۳-۲-۱-۵- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش اول
- ۲۵..... ۳-۲-۲- بخش دوم: طراحی درخت مشکل مربوط به عوامل مؤثر بر عدم پیشرفت تحصیلی
- ۲۶..... ۳-۲-۲-۱- جامعه مورد مطالعه بخش دوم
- ۲۶..... ۳-۲-۲-۲- نمونه مورد مطالعه بخش دوم
- ۲۶..... ۳-۲-۲-۲- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش دوم
- ۲۷..... ۳-۳- تعاریف مفهومی و عملیاتی
- ۲۷..... ۳-۳-۱- پیشرفت تحصیلی
- ۲۸..... ۳-۳-۲- عوامل فردی
- ۳۱..... ۳-۳-۳- عوامل خانوادگی
- ۳۲..... ۳-۳-۴- عوامل آموزشی
- ۳۴..... فصل چهارم: یافته‌ها
- ۳۴..... ۴-۱-۱- یافته‌های بخش اول: تحلیل عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان
- ۳۴..... ۴-۱-۱-۱- سنجش پیشرفت تحصیلی (معدل) پاسخگویان
- ۳۶..... ۴-۱-۱-۲- توصیف عوامل خانوادگی پاسخگویان
- ۳۸..... ۴-۱-۱-۳- توصیف عوامل فردی پاسخگویان
- ۳۸..... ۴-۱-۳-۱- توزیع فراوانی جنسیت پاسخگویان
- ۳۸..... ۴-۱-۳-۲- توصیف سن پاسخگویان
- ۳۹..... ۴-۱-۳-۳- توصیف ساعات مطالعه پاسخگویان در طول روز
- ۳۹..... ۴-۱-۳-۴- توصیف خودکارآمدی پاسخگویان
- ۴۰..... ۴-۱-۳-۵- توصیف عزت نفس پاسخگویان
- ۴۱..... ۴-۱-۳-۶- توصیف شاخص انگیزش پاسخگویان
- ۴۲..... ۴-۱-۳-۷- توصیف شاخص خلاقیت تحصیلی پاسخگویان
- ۴۳..... ۴-۱-۳-۸- توصیف شاخص سبک یادگیری پاسخگویان
- ۴۴..... ۴-۱-۴- توصیف عوامل آموزشی پاسخگویان
- ۴۴..... ۴-۱-۴-۱- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از آموزشگران
- ۴۵..... ۴-۱-۴-۲- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از فرآیند آموزشی
- ۴۶..... ۴-۱-۴-۳- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از امکانات آموزشی
- ۴۷..... ۴-۱-۴-۴- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از فضای آموزشی مدارس
- ۴۸..... ۴-۱-۴-۵- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از مدیریت مدارس
- ۵۰..... ۴-۱-۴-۶- توصیف ساعات مراجعه به مشاور در طول هفته پاسخگویان
- ۵۰..... ۴-۱-۴-۷- توزیع فراوانی آزمودنی‌ها بر اساس رشته‌ی تحصیلی
- ۵۰..... ۴-۱-۴-۸- توزیع آزمودنی‌ها بر اساس مقاطع تحصیلی
- ۵۱..... ۴-۱-۵- بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان
- ۵۱..... ۴-۱-۵-۱- بررسی رابطه عوامل خانوادگی با میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان
- ۵۴..... ۴-۱-۵-۲- بررسی رابطه‌ی عوامل فردی با میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان

۵۸.....	۳-۵-۱-۴- بررسی رابطه‌ی عوامل آموزشی با میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان
۶۱.....	۴-۵-۱-۴- تبیین سازه‌های پیش‌بین‌کننده‌ی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان
۶۳.....	۲-۴- بخش دوم: طراحی درخت مشکل مربوط به عوامل مؤثر بر عدم پیشرفت تحصیلی
۶۴.....	۴-۲-۱- کد گذاری باز.....
۶۵.....	۴-۲-۲- کد گذاری محوری .....
۶۶.....	۴-۳-۳- طراحی درخت مشکل.....
۷۰.....	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها.....
۷۰.....	۵-۱- نتیجه‌گیری.....
۷۵.....	۵-۲- پیشنهادها.....
۷۸.....	منابع.....

فهرست جدول‌ها

عنوان

صفحه

جدول ۱-۳- تعداد شهر، بخش، روستا و مدرسه شهرستان کوه‌رنگ	۲۲
جدول ۲-۳- جامعه آماری و حجم نمونه به تفکیک بخش‌ها و جنسیت	۲۵
جدول ۳-۳- مقدار آلفای کرونباخ برای هر یک از بخش‌های پرسش‌نامه	۲۶
جدول ۱-۴- توصیف معدل در بین پاسخگویان (پیشرفت تحصیلی)	۳۵
جدول ۲-۴- دسته‌بندی شاخص پیشرفت تحصیلی پاسخگویان	۳۶
جدول ۳-۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ویژگی‌های خانوادگی	۳۸
جدول ۴-۴- توزیع فراوانی جنسیت پاسخگویان	۳۹
جدول ۵-۴- توزیع فراوانی سن پاسخگویان	۴۰
جدول ۶-۴- توصیف ساعات مطالعه در بین پاسخگویان	۴۰
جدول ۷-۴- توصیف خودکارآمدی تحصیلی در بین پاسخگویان	۴۰
جدول ۸-۴- دسته‌بندی شاخص خودکارآمدی پاسخگویان	۴۱
جدول ۹-۴- توصیف شاخص عزت نفس در بین پاسخگویان	۴۱
جدول ۱۰-۴- دسته‌بندی شاخص عزت نفس آزمودنی‌های پژوهش	۴۲
جدول ۱۱-۴- توصیف شاخص انگیزش در بین پاسخگویان	۴۲
جدول ۱۲-۴- دسته‌بندی شاخص انگیزش آزمودنی‌های پژوهش	۴۳
جدول ۱۳-۴- توصیف شاخص خلاقیت تحصیلی در بین پاسخگویان	۴۳
جدول ۱۴-۴- دسته‌بندی شاخص خلاقیت تحصیلی پاسخگویان	۴۴
جدول ۱۵-۴- وضعیت سبک‌های یادگیری پاسخگویان	۴۵
جدول ۱۶-۴- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از آموزشگران	۴۵
جدول ۱۷-۴- دسته‌بندی شاخص رضایت از آموزشگران از دیدگاه پاسخگویان	۴۶
جدول ۱۸-۴- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از فرآیند آموزشی	۴۶
جدول ۱۹-۴- دسته‌بندی شاخص رضایت پاسخگویان از فرآیند آموزشی	۴۷
جدول ۲۰-۴- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از امکانات آموزشی	۴۹
جدول ۲۱-۴- دسته‌بندی شاخص رضایت دانش‌آموزان از امکانات آموزشی	۴۹
جدول ۲۲-۴- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از فضای آموزشی	۴۹
جدول ۲۳-۴- دسته‌بندی شاخص رضایت دانش‌آموزان از فضای آموزشی مدارس	۴۹
جدول ۲۴-۴- توصیف شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از مدیریت مدارس	۵۰
جدول ۲۵-۴- دسته‌بندی شاخص رضایت دانش‌آموزان از مدیریت مدارس	۵۰
جدول ۲۶-۴- توصیف ساعات مراجعه به مشاور آزمودنی‌ها در طول هفته	۵۱

- جدول ۴-۲۷- توزیع آزمودنی‌ها بر اساس رشته تحصیلی ۵۱
- جدول ۴-۲۸- توزیع آزمودنی‌ها بر اساس مقاطع تحصیلی ۵۱
- جدول ۴-۲۹- مقایسه وضعیت پیشرفت تحصیلی بر اساس شغل پدر پاسخگویان ۵۲
- جدول ۴-۳۰- مقایسه وضعیت پیشرفت تحصیلی بر اساس محل زندگی در زمان تحصیل پاسخگویان ۵۳
- جدول ۴-۳۱- همبستگی عامل فاصله منزل تا محل تحصیل با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۳
- جدول ۴-۳۲- همبستگی عامل میزان درآمد خانواده با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۴
- جدول ۴-۳۳- همبستگی عامل سطح تحصیلات والدین با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۴
- جدول ۴-۳۴- همبستگی عامل بُعد خانواده با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۵
- جدول ۴-۳۵- همبستگی عامل رتبه تولد با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۵
- جدول ۴-۳۶- مقایسه وضعیت پیشرفت تحصیلی دختران و پسران ۵۶
- جدول ۴-۳۷- همبستگی عامل میزان مطالعه در طول روز با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۶
- جدول ۴-۳۸- همبستگی عامل خودکارآمدی تحصیلی با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۷
- جدول ۴-۳۹- همبستگی عامل انگیزش تحصیلی با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۷
- جدول ۴-۴۰- همبستگی عامل عزت نفس با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۷
- جدول ۴-۴۱- همبستگی عامل خلاقیت تحصیلی با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۸
- جدول ۴-۴۲- مقایسه وضعیت پیشرفت تحصیلی بر اساس سبک‌های یادگیری ۵۹
- جدول ۴-۴۳- همبستگی عامل میزان مراجعه به مشاور در طول هفته با میزان پیشرفت تحصیلی ۵۹
- جدول ۴-۴۴- مقایسه وضعیت پیشرفت تحصیلی بر اساس مقاطع تحصیلی ۶۰
- جدول ۴-۴۵- مقایسه وضعیت پیشرفت تحصیلی بر اساس رشته‌های تحصیلی ۶۰
- جدول ۴-۴۶- همبستگی عوامل آموزشی با میزان پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ۶۰
- جدول ۴-۴۷- همبستگی عامل رضایت از فرآیند آموزشی با میزان پیشرفت تحصیلی ۶۱
- جدول ۴-۴۸- همبستگی عامل رضایت از امکانات آموزشی با میزان پیشرفت تحصیلی ۶۲
- جدول ۴-۴۹- همبستگی عامل رضایت از فضای آموزشی با میزان پیشرفت تحصیلی ۶۳
- جدول ۴-۵۰- همبستگی عامل رضایت از مدیریت آموزشی با میزان پیشرفت تحصیلی ۶۳
- جدول ۴-۵۱- نتایج حاصل از رگرسیون سلسله‌مراتبی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ۶۴
- جدول ۴-۵۲- ضرایب رگرسیونی مدل نهایی تعیین‌کننده‌های پیش‌بین‌کننده پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ۶۴
- جدول ۴-۵۳- مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش ۶۵
- جدول ۴-۵۴- تشکیل طبقات گسترده ۶۷

فهرست شکل‌ها و نمودارها

عنوان

صفحه

نگاره ۱-۲- چارچوب مفهومی پژوهش.....	۲۱
نگاره ۱-۳- نقشه استان چهارمحال و بختیاری و شهرستان کوهرنگ	۲۳
نگاره ۲-۳- نمایی از درخت مشکل	۲۷
نگاره ۳-۳- نمودار یادگیری تجربی کلب	۲۸
نگاره ۱-۴- وضعیت پیشرفت تحصیلی پاسخگویان.....	۳۶
نگاره ۲-۴- خودکارآمدی تحصیلی پاسخگویان	۴۰
نگاره ۳-۴- وضعیت شاخص انگیزش پاسخگویان.....	۴۲
نگاره ۴-۴- وضعیت شاخص خلاقیت تحصیلی پاسخگویان.....	۴۴
نگاره ۵-۴- وضعیت شاخص میزان رضایت از آموزشگران از دیدگاه پاسخگویان.....	۴۶
نگاره ۶-۴- وضعیت شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از فرآیند آموزشی.....	۴۷
نگاره ۷-۴- وضعیت شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از امکانات آموزشی	۴۸
نگاره ۸-۴- وضعیت شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از فضای آموزشی مدارس.....	۴۹
نگاره ۹-۴- وضعیت شاخص میزان رضایت دانش‌آموزان از مدیریت مدارس	۵۰
نگاره ۱۰-۴- مدل پیش‌بین کننده پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان روستایی	۶۴
نگاره ۱۱-۴- درخت مشکل عوامل عدم پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان روستایی شهرستان کوهرنگ	۶۸
نگاره ۱۲-۴- درخت اهداف پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان روستایی شهرستان کوهرنگ.....	۶۹

فصل اول

مقدمه و کلیات

۱-۱- اهمیت موضوع

امروزه آموزش و پرورش همگانی به عنوان یکی از ارکان توسعه پایدار شناخته شده است و هر کشوری در جهان بخش بزرگی از درآمد خود را برای گسترش، بهبود و کارایی آن اختصاص می‌دهد. در واقع آموزش و پرورش رکن اساسی جامعه انسانی است و یکی از اهداف عمده‌ی آن، آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان و پیشرفت تحصیلی آنان است. لذا، همه برآنند تا عوامل مؤثر بر آن را شناسایی و هر یک از عوامل را طوری تنظیم کنند تا دانش آموزان به رشد و یادگیری بیشتر دست یابند (قشقایی، ۱۳۸۳).

آموزش و پرورش، سازمانی است که نقش مهمی را در جامعه ایفا می‌کند. از طرفی هنجارها و ایده‌آل‌های جامعه را به نسل جدید انتقال می‌دهد و از طرفی در تلاش است تا متناسب با زمان و همگام با پیشرفت تکنولوژیکی، به آموزش و پرورش افراد جامعه و حل مسایل اقدام نماید (محمودی و همکاران، ۱۳۸۸). تعلیم و تربیت فرآیندی است پر دامنه و وقت‌گیر که در عین حال پر ثمرترین دستاورد انسان می‌باشد. اهمیت آن را از این زاویه می‌توان نگریست که حقیقت آدمی به برکت تعلیم و تربیت معنا و مفهوم می‌یابد و به برکت این فرآیند است که استعدادها و توان بالقوه آدمی بارور و شکوفا می‌شود. اهمیت جایگاه تعلیم و تربیت را نیز می‌توان در زیان‌ها و خسران‌هایی دید که بر اثر فقدان و نقصان این حرکت پویا دامن‌گیر فرد و جامعه می‌شود. نظام تعلیم و تربیت هر جامعه زیربنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی آن جامعه به شمار می‌رود. تربیت نیروی انسانی کارآمد از جمله وظایف اصلی آموزش و پرورش محسوب می‌شود. بی شک نظام آموزشی به سبب مسئولیتی که دارد برای حفظ و پویایی خود و رسیدن به اهداف مورد نظر نیاز به برنامه‌ریزی، آینده‌نگری، کنترل مداوم کیفیت و بهبود روش‌های آموزشی برای پیشرفت تحصیلی و موفقیت دانش‌آموزان دارد. در دنیای پیشرفته‌ی امروزی یکی از علائم موفقیت فرد، موفقیت تحصیلی می‌باشد که بدون آن توسعه و ترقی هیچ کشوری امکان پذیر نخواهد بود. ترقی هر کشوری رابطه‌ی مستقیم با پیشرفت علم و دانش و تکنولوژی آن کشور دارد. پیشرفت علمی نیز حاصل نمی‌شود، مگر این که افراد متفکر و خلاق تربیت شده باشند (مختاری، ۱۳۷۳). بنابراین، هر پیشرفتی در کشور از نظام کارآمد و صحیح آموزش و

پرورش آن ناشی می‌شود و این امر مهمه عوامل متعددی مانند تغییر شیوه‌ها و الگوهای تدریس برای استفاده از روش‌های نو و فعال بستگی دارد (یزدیان‌پور و همکاران، ۱۳۸۸).

نقش شگفت‌انگیز آموزش و پرورش در زندگی انسان و شکوفایی استعدادها و ارزش‌های والای انسانی بر هیچکس پوشیده نیست. آموزش و پرورش نه تنها می‌تواند در رشد اخلاقی، رفتاری و حتی جسمانی افراد مؤثر باشد، بلکه وسیله‌ای در جهت رفع نیازهای حقیقی و مصالح اجتماعی به شمار می‌آید. نقش آموزش و پرورش نه تنها در عینیت بخشیدن به زندگی مادی و معنوی فرد متوقف نمی‌شود، بلکه تمام شئون اجتماعی او را در بر می‌گیرد و عامل رشد و تحول اساسی جامعه می‌گردد. از طرف دیگر، مسئله موفقیت یا عدم موفقیت در امر تحصیل از مهم‌ترین دغدغه‌های هر نظام آموزشی در تمامی جوامع است. بهبود یادگیری، نقش مهمی در بهبود کیفیت فرآیندهای آموزشی ایفا می‌کند و به عنوان عمده‌ترین وظیفه آموزش و پرورش و مراکز آموزشی به کار می‌رود که این بهبود یادگیری در آموزش منجر به موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود (شریف‌زاده و همکاران، ۱۳۸۹).

کارشناسان علوم مختلف راجع به تعلیم و تربیت و آثار مترتب بر آن از دیرباز سخن گفته، هر یک به گونه‌ای دیدگاه‌های خود را بیان داشته‌اند زیرا در چند دهه اخیر پیشرفت و موفقیت‌های علمی قابل توجهی در پرتو سرمایه‌گذاری در زمینه تعلیم و تربیت و توجه به اهمیت و جایگاه آن صورت گرفته است (خوانساری، ۱۳۷۵). از طرف دیگر، تشکیل مدارس روستایی در سطوح و اشکال مختلف (رسمی و غیر رسمی) نقش مؤثری در افزایش تولیدات کشاورزی داشته، از بنیادهای توسعه به‌خصوص در مناطق روستایی به حساب می‌آید (قنبری و برقی، ۱۳۸۸). بنابراین، با درک و شناخت درست از زیرساخت‌ها و عوامل توسعه از درون و مداوم، ضروری است که برنامه‌ریزی مناسبی برای گسترش کمی و کیفی عوامل تأثیرگذار بر تربیت و آموزش نیروی انسانی که بر تولید و توسعه روستایی نقش مستقیم و غیر مستقیم دارند صورت گیرد (حاجی میررحیمی، ۱۳۸۹).

امروزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به عنوان یک شاخص مهم برای ارزیابی نظام‌های آموزشی مورد توجه قرار گرفته است. فزون بر این، پیشرفت تحصیلی همواره برای معلمان، دانش‌آموزان، والدین، نظریه‌پردازان، و محققان تربیتی نیز حائز اهمیت بوده است. برای مثال، پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان یکی از مهمترین ملاک‌های ارزیابی عملکرد معلمان محسوب می‌شود. برای دانش‌آموزان نیز معدل تحصیلی معرف توانایی‌های علمی آنها برای ورود به دنیای کار و اشتغال و مقاطع تحصیلی بالاتر است. شاید به علت همین اهمیت باشد که نظریه‌پردازان تربیتی بسیاری از پژوهش‌های خود را بر شناخت عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی متمرکز کرده‌اند (یاسبلاغی شراهی، ۱۳۸۲).

افزون بر این، رشد و توسعه هر جامعه متأثر از نیروی آموزش دیده آن جامعه است و شناسایی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان که آینده‌سازان جامعه هستند، گامی در جهت توسعه پایدار است و بدون شک آشنا کردن معلمان، برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت با مسائل مربوط به پیشرفت تحصیلی و اهمیت آن در پیشرفت افراد در جوامع روستایی و شهری ضرورتی انکارناپذیر می‌باشد.

۱-۲- بیان مسئله

موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان در مدرسه، هدف اصلی هر نظام آموزشی است که کسب تجربه‌های مناسب در کلیه ابعاد رشد شناختی، عاطفی، اجتماعی، رفتاری و زیستی را شامل می‌شود و این‌ها به پیشرفت تحصیلی منجر می‌شوند. البته پیشرفت تحصیلی تنها نشانه موفقیت دانش‌آموزان در مدرسه نیست ولی در ارزیابی موفقیت تحصیلی، شاخصی مهم به شمار می‌رود (ظهرهوند، ۱۳۸۹).

پیشرفت تحصیلی از جمله مسائلی است که در مطالعات روانشناسی مورد توجه قرار گرفته است. در روان‌شناسی، موفقیت به پاسخ یا عملی گفته می‌شود که طی آن شخص به هدف برسد، ولی در تعلیم و تربیت موفقیت تحصیلی، به درجه‌ای از کارایی اطلاق می‌شود که فرد به فراخور توانایی در پیشرفت‌های خود به رضایت شایسته می‌رسد (زمانی و امیری‌اردکانی، ۱۳۸۲). پیشرفت تحصیلی مقوله‌ای بسیار مهم در آموزش به شمار می‌آید و در موفقیت‌های آتی فرد نقش اساسی ایفا می‌کند و عدم توجه به این مقوله می‌تواند منجر به تبعاتی از جمله افت تحصیلی، کاهش سطح علمی و هدر رفتن امکانات و استعدادها شود (بارانی و همکاران، ۱۳۸۹). شعاری‌نژاد (۱۳۸۲) پیشرفت تحصیلی را معلومات یا مهارت‌های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوعات درسی می‌داند. آقایی و همکاران (۱۳۹۰) نیز اشاره می‌کنند که، پیشرفت تحصیلی به‌عنوان پیامد نظام آموزشی از اهمیت زیادی برخوردار است و مهم‌ترین مؤلفه موفقیت تحصیلی به حساب می‌آید.

در کشورهای در حال توسعه نظیر کشور ایران، بخش عمده‌ای از جمعیت کشور در مناطق روستایی و عشایری زندگی می‌کنند. بنابراین لازم است که وضعیت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مناطق مختلف کشور اعم از روستایی و شهری بررسی شود، زیرا معمولاً به دلایل مختلف اعم از تفاوت در میزان برخورداری از امکانات و شرایط رفاهی، طبیعتاً وضعیت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان این مناطق و همچنین عوامل مؤثر بر آن، با هم متفاوت می‌باشد. فزون بر آن، در تأیید این موضوع، ماشینی (۱۳۷۰) اشاره می‌کند، تخصیص نابرابر منابع بین مدارس شهری و روستایی در پیشرفت یا عدم پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است و در بسیاری از کشورها از جمله کشور ایران، بین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مناطق شهری و روستایی اختلاف زیادی مشهود است.

اما در مطالعات بسیاری که درباره پیشرفت تحصیلی صورت گرفته است، کمتر به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مناطق روستایی توجه شده است و در برخی نواحی مثلاً نواحی روستایی استان چهارمحال و بختیاری، تاکنون مطالعه چندانی در مورد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان روستایی انجام نشده است. بنابراین چنین تحقیقی در این استان و شهرستان‌های مختلف آن، ضروری به نظر می‌رسد. آمار ارائه شده توسط اداره آموزش و پرورش شهرستان کوهرنگ نشان می‌دهد که ۸۵ درصد از دانش‌آموزان دبیرستانی در مناطق روستایی ساکن هستند (اداره آموزش و پرورش شهرستان کوهرنگ^۱، ۱۳۹۱) و این درصد نشان می‌دهد که جمعیت زیادی از دانش‌آموزان در روستاها تحصیل می‌کنند و تعیین عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی آن‌ها می‌تواند کمک قابل توجهی به آن‌ها در ادامه تحصیل و زندگی داشته باشد. همچنین، شناسایی عوامل مذکور، می‌تواند به برنامه‌ریزان و سیاستگذاران مربوطه نیز کمک نماید تا در برنامه‌های آموزشی و درسی خود، این عوامل را لحاظ

نموده و به بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مناطق مذکور منجر شود. بنابراین در نظر گرفته شد که مطالعه‌ای در سطح شهرستان کوهرنگ از توابع استان چهارمحال و بختیاری برای تعیین نقش عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه روستایی انجام شود. لذا، سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که چه عواملی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مناطق روستایی شهرستان کوهرنگ مؤثر هستند؟

۳-۱- اهداف پژوهش

۱-۳-۱- هدف کلی

هدف کلی پژوهش حاضر تعیین عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه‌ی مناطق روستایی شهرستان کوهرنگ بود.

۲-۳-۱- اهداف اختصاصی

اهداف اختصاصی پژوهش عبارتند از:

- ۱- شناسایی رابطه‌ی عوامل فردی با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان متوسطه روستایی؛
- ۲- شناسایی رابطه‌ی عوامل خانوادگی با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان متوسطه روستایی؛ و
- ۳- شناخت رابطه‌ی عوامل آموزشی با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان متوسطه روستایی.

۴-۱- قلمروهای پژوهش

۱-۴-۱- قلمرو زمانی

تحقیق حاضر در محدوده‌ی زمانی آذر ۱۳۹۱ تا بهمن ماه ۱۳۹۲ انجام پذیرفته است.

۲-۴-۱- قلمرو مکانی

محدوده‌ی مکانی پژوهش حاضر، شهرستان کوهرنگ از استان چهارمحال و بختیاری، واقع در جنوب غرب کشور ایران می‌باشد.

۳-۴-۱- قلمرو موضوعی

موضوع پژوهش حاضر تعیین عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه مناطق روستایی شهرستان کوهرنگ می‌باشد.

۵-۱- محدودیت‌های تحقیق

مهم‌ترین محدودیت‌های پژوهش حاضر عبارتند از:

- پراکنده بودن جامعه‌ی آماری و در نتیجه طولانی، وقت‌گیر و دشوار شدن عملیات پژوهش و گردآوری داده‌ها؛

- دشوار بودن دسترسی به مناطق روستایی و مشکلات ایاب و ذهاب و تأمین وسیله نقلیه در روستاهای مورد مطالعه؛ و
- رغبت نداشتن و تمایل اندک دانش‌آموزان برای پاسخ‌گویی و مشارکت در تکمیل پرسش‌نامه‌ها.

۱-۶- کاربرد نتایج تحقیق

از نتایج پژوهش حاضر، می‌توان اثرگذاری هر چه بهتر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان منطقه استفاده نمود. همچنین می‌توان نتایج این تحقیق را از طریق اداره کل آموزش و پرورش استان به اطلاع مسئولین آموزش و پرورش منطقه کوه‌رنگ رساند. فزون بر آن، می‌توان معلمان منطقه را در جریان نتایج حاصل از این تحقیق قرار داد تا نقاط ضعف خود را برطرف نمایند.

در بخش عوامل خانوادگی، با برگزاری جلساتی می‌توان والدین دانش‌آموزان را از وجود مشکلات و موانع موجود که باعث جلوگیری از پیشرفت دانش‌آموزان می‌گردد، مطلع ساخته، تا آن‌ها در صدد رفع این موانع در درون خانواده برآیند. در بخش عوامل فردی، با برگزاری جلساتی می‌توان مشاوران مدارس را در جریان نتایج تحقیق قرار داده و خود دانش‌آموزان نیز از نتایج تحقیق استفاده نمایند تا بتوانند برای برطرف کردن نقاط ضعف خود از آن‌ها استفاده نمایند.